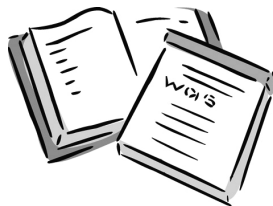

KÉMIA IDEGEN NYELVEN

Kémia németül

Szerkesztő: Horváth Judit

A 2017/4. számban megjelent szakszöveg fordítása:

Saját kezűleg készített¹ kozmetikai preparátumok²

Munkavégzési rendszabályok³ – legfőbb elv: tisztaság

Az előállított kozmetikumokat a testünkre szánjuk. Ezért **higiéniai szempontból kifogástalannak** kell lenniük! A következő pontokra kell ügyelni a kozmetikumok előállítása során:

1. Csak tiszta eszközöket használjunk! Semmi esetre sem szabad rátapadt vegyszermaradványokat tartalmazó főzőpoharakat, spatulákat vagy hasonlókat használni! Végső esetben⁴ a használat előtt **súrolótejjel⁵** alaposan **meg kell tisztítani** és bőséges tiszta vízzel át kell öblíteni őket!
2. A **munkasztalt** a munka megkezdése előtt **papírtörölő lapokkal le kell fedni**.
3. A hozzávalók raktárszekrényből⁶ kivett tárolóedényeit nem szabad beszenyezni⁷! Csak tiszta kézzel nyúlunk hozzájuk, és **tartalmukból csak tiszta spatulával vagy kanállal vegyünk!** Miután kivettünk belőlük, tegyük vissza az edényeket a szekrénybe.
4. Lehetőség szerint csak **frissen készített ionmentesített vizet** használjunk.
5. Csak alkoholos hőmérőt használjunk, higanyost ne!
6. Az elegy **keveréséhez** tiszta **üvegbotot** használjunk! Ne a hőmérővel keverjük – **törésveszély!**
7. Színezékek használatakor különösen óvatosan dolgozzunk!

8. Ha egy prepi² nem sikerül, nem szabad a maradékot a lefolyóba önteni. Kéretik a rendelkezésre bocsátott **gyűjtőedényt** használni.
9. A munka végeztével a munkahelyet tisztán és rendezetten kell hátrahagyni.

Definíciók (meghatározások)

Desztillált, ill. ionmentesített víz

Összetétel: H₂O

Az oldott anyagoktól (sóktól, szerves vegyületektől) desztilláció által megtisztított víz. Legtöbbször az egyszerűbben előállítható **ionmentes** víz is használható, melyből a sókat **ioncserélőkkel** távolították el. **Oldott szerves anyagok** esetleg maradhatnak benne, azonban nem zavarnak.⁸

Etanol

Egyéb elnevezések: **borszesz**, „alkohol”, etil-alkohol, *tiszta szesz*⁹

Összetétel: Etanol esetében az **iható alkohorról** van szó (C₂H₅-OH).

Felhasználás: A kozmetikában a **legtisztább (96%-os) alkoholt** használják. Ez az alkohol **teljes adózás** alá esik, így nagyon **drága**. Ezért aztán leggyakrabban **denaturált**, vagyis az emberi fogyasztásra alkalmatlanná tett etanolfajta kerül felhasználásra. 100 liter alkohol „denaturálására” a következő **denaturáló szerek** engedélyezettek:

kozmetikai termékek vagy dezodorálás¹⁰ céljából készülő szerek előállításához:

0,5 kilogramm ftálsav-dietil-észter (dietil-ftalát C₁₂H₁₄O₄)

vagy 0,5 kilogramm timol

vagy 5,0 kilogramm izopropanol és 78,0 gramm tercier-butanol.

Illóolajok¹¹

Definíció: Az illóolajok **jellegzetes, kellemes illattal** rendelkező **illékony**, rendszerint **növényi olajok**. Növényekből vagy növényi részekből nyerik ki őket **desztilláció**, kivonás¹² vagy **préselés** és esetleg további feldolgozás által. Felhasználják őket többek között parfümökben, likőrökben és orvosságokban, valamint illatos¹³ olajként.

Összetétel: **Különféle szerves anyagok keveréke.**

Ismertetőjel: A folyékony zsiradékokkal (étolajokkal) és ásványi olajokkal ellentétben az illóolajok **nem hagynak „zsírfoltot” a papíron.**

Parfümolaj/illatanyag/szaganyag

Az esetenként **hangzatos nevek** (*Ámbra, Alma, Almavirág, Orgona, Friss Fű, Jázmin, Lótusz, Harangvirág, Fehér Mósusz, Orchidea, Forrásvíz, Szantálfa, Tearózsa, Vanília, Ibolya,* stb.) mögött **különféle illateszenciákból összeállított keverékek** rejlenek. Ezeket a parfümkompozíciókat **nem szabad a természetes illóolajokkal összetéveszteni**¹⁴. **Természetazonos és szintetikus**¹⁵ **aromaanyagokat** tartalmaznak. Orgonaaromát például csak mesterségesen lehet¹⁶ előállítani, orgonavirágzatból nem.

„Parfüm”

Parfüm A parfümök 8 és 25% között tartalmaznak illatanyagokat, különösen tisztított, 90%-osnál töményebb alkoholban oldva. Általában nagyon drágák és főleg esténként használják őket.

Eau de Parfum A parfüm kevésbé tartalmas variánsa (8–10% illatanyag 80–90%-os alkoholban).

Eau de Toilette Kevésbé tartalmas, mint egy *Eau de Parfum*: 5–8% illatanyag 80–90%-os alkoholban.

Eau de Cologne / Echt Kölnisch Wasser Könnyű, illatos víz 2–5% parfümolajjal 70–85%-os alkoholban. A „Kölnisch Wasser” („kölnivíz”) szabadalmilag és márkajog által védett név. Az „Echt Kölnisch Wasser” („valódi kölnivíz”) elnevezés azt fejezi ki, hogy a termék Kölnben készült.

Gyakorlati rész

Eau de Cologne „08/15 DILL-WATER”

Alap: 20 ml etanol 80%-os

Összetevők¹⁷: 8 csepp bergamottolaj

4 csepp citromolaj

2 csepp narancsolaj

2 csepp petitgrainolaj (keserűnarancs-olaj)

- 2 csepp neroliolaj (narancsvirág-illóolaj)
- 1 csepp mandarinolaj
- 1 csepp levendulaolaj
- 1 csepp rozmaringolaj

Előállítás: Az etanol mennyiségét **mérőhengerben kimérjük**, és **főzőpohárba töltjük**. A megadott összetevőkből **bevált parfümkompozíció** keletkezik. Más illóolajok hozzáadásával egyedi illatvariánst is készíthetünk.

Figyelem: Az összes hozzáadott illóolaj **együttes cseppszáma épphogy meghaladja** a húszat!¹⁸ Az illatanyagokat csak **cseppenként adagoljuk**. A cseppszámokat jegyezzük le, hogy ha a keverék elnyeri tetszésünket¹⁹, **újból elő tudjuk állítani**.

Az illat tesztelése: Kb. 0,5 cm szélesre vágott **szűrőpapírcsíkokkal** menet közben mindig teszteljük az illatot.²⁰

Krémdezodor

Összetevők¹⁷: 10 g nátrium-hidrogén-karbonát

20 g vazelin

12 g talkum²¹

Adalék: 1 csepp kakukkfűolaj

illóolaj ill. parfümolaj (ízlés szerint)

Kivitelezés: Először **mozsárban dörzsöljük szét²²** a nátrium-hidrogén-karbonátot **egészen finomra**. Ezután mindegyik összetevőt adjuk hozzá, és **vízfürdőn²³ alacsony hőmérsékleten melegítsük**. Addig kevergessük, míg egyenletes eloszlást kapunk. Végezetül keverjük bele a kakukkfűolajat és az illatanyagokat.

Szemhéjpúder (diszkrét)²⁴

Púderalap: 5 g talkum²¹

1 g burgonyakeményítő

2 g magnézium-sztearát

1 g (~1,1 ml) jojobaolaj

Pigment: 2 g gyöngyházfényű pigment

Előállítás: A púderalap összetevőit **mozsárban alaposan összedolgozzuk**. Ezt követően spatulával hozzákeverjük a pigmentet. **A gyöngyházpigmentet nem szabad eldörzsölni a mozsárban, mert különben széttöredezik**²⁵, hanem a púderalapot és a gyöngyházpigmentet óvatosan, csak a spatulával forgassuk össze.

Gyöngyházfény-ajakapoló

Zsíros²⁶ fázis: 8,2 g (~9 ml) ricinusolaj

1 g méhviasz

0,7 g *karnaubaviasz

Adalékok: 2 g gyöngyházfény-pigment

esetleg piros színű pigment

illóolaj, ill. parfümolaj (ízlés szerint, csak csekély mennyiség)

Előállítás: A **zsíros fázis összetevőit vízfürdőn** óvatosan addig melegítjük, míg **kb. 80 °C-on áttetsző olvadék**²⁷ **keletkezik**. Ebbe az olvadékba kell a többi összetevőt (színező és esetleges illatanyagokat) alaposan és **csomómentesen belekeverni**. A piros árnyalat élénkebbé tételére egy késhegynyi közönséges piros pigmentet is belekeverhetünk még. A 80 °C-nál nem melegebb olvadékot a rúzstokokba öntjük. **Hagyjuk őket a hűtőben hosszabb ideig hűlni!** Csak ezután csavarjuk ki teljesen a stiftet, hogy a tok vezetősinjeit megtisztítsuk a szőlőzsírmasszától.²⁸

***Karnaubaviasz (E 903 jellel élelmiszeradalék is)**

Összetétel: A braziliai *Copernica cerifera* pálma leveleiből nyert nagyon kemény viasz.

Tulajdonságok: A tisztítás mértékétől függően szürke vagy halványsárga. **Olvaspont:** 83–86 °C. A karnaubaviasz **oldható** szerves oldószerekben és **forró alkoholban**, nem oldható azonban vízben. **Nagyon jól köti**²⁹ **az olajat**. Felhasználják **állagjavításra**³⁰ (szilárdság fokozására) ajakapoló és kozmetikai stifteknél, ill. kenőcsökben, krémekben és más félkemény orvosságokban.

A szövegben előfordult fontos szakkifejezések:

Eszközök, berendezések:

s Becherglas, ~es, ~"er	főzőpohár
r Spatel, ~s, ~	spatula
s Quecksilberthermometer, ~s, ~	higanyos hőmérő
r Glasstab, ~(e)s, ~"e	üvegbot
s Sammelgefäß, ~es, ~e	gyűjtőedény
r Ausguss, ~es, ~"e	kiöntő (mosogató)
r Ionenaustauscher, ~s, ~	ioncserélő
r Messzylinder, ~s, ~	mérőhenger
S Filterpapier	szűrőpapír
r Mörser, ~s, ~	(dörzs)mozsár
S Wasserbad	vízfürdő

Anyagok:

destilliertes Wasser	desztillált víz
demineralisiertes Wasser	sótalanított víz, ionmentes
r Weingeist	borszesz
r Ethylalkohol	etil-alkohol
r Ester, ~s, ~	észter
r Isopropanol	izopropanol
r Tertiärbutanol	tercier-butanol
ätherisches Öl	illóolaj
s Mineralöl, ~(e)s, ~e	ásványolaj
s Natriumhydrogencarbonat	nátrium-hidrogén-karbonát
e Vaseline	vazelin
s Talcum	talkum
e Stärke	keményítő

s Magnesiumstearat	magnézium-sztearát
s Wachs, ~es, ~e	viasz

Fogalmak:

e Destillation	desztilláció, desztillálás
gelöster Stoff / Pl. gelöste Stoffe	oldott anyag(ok)
organische Verbindung, ~en	szerves vegyület
flüchtig	illékony
s Ausziehen	kivonat készítése, kivonás
s Gemisch, ~(e)s, ~e	keverék
e Mischung	keverék
künstlich	mesterséges, mesterségesen
e Schmelze	olvadék

Műveletek, végbemenő folyamatok:

abmessen	lemér
zerreiben	eldörzsöl
her stellen	előállít
entsteht	keletkezik

¹**selbst gemacht** – saját készítésű / házilag / saját kezűleg készített / saját előállításban

²**Präparat** – készítmény, laborzsargonban: *prepi* / *preparátum*. Itt esetleg *termék* is lehet, vagy egyszerűen *kozmetikum*, ha a készített / készítésű szó már szerepel a címben.

³**Verhaltensmaßregeln** – itt: *munkavégzési rendszabályok*. Esetleg *elővigyázatossági szabályok*. A szó szerinti *viselkedési/ magatartási/ magaviseleti szabályok/szabályzat/norma* itt furcsa.

⁴**Notfalls** – *Ha mégis elkerülhetetlen lenne...*

⁵**Scheuermilch** – *folyékony súrolószer* (Molnár Balázs)

6Vorratsschrank – A készletes szekrény (Kovács Dorina) nagyon tetszett! A *kredenc* régies és csak konyhában található edények tárolására, laboratóriumban nem.

7Die ... Aufbewahrungsgefäße ... dürfen nicht verunreinigt werden! – A tárolóedényeket nem szabad beszennyezni! Vagyis nem szabad őket maszatos kézzel összefogdosni, koszos kanállal beléjük nyúlni. Cselekvésre, nem pedig állapotra vonatkozik: *nem lehetnek szennyezettek*.

8stören aber nicht – ezek azonban nem zavarnak/ nem jelentenek problémát (Papp Zsófia). Nem *károsak*.

9Primasprit – Igazából márkanév: ízsemleges, iható alkohol, mely különösen alkalmas likőrök, aromaanyagok, ecet, kozmetikai és gyógyászati szerek előállítására. Minden ötletet nagyra értékeltem: *tiszta szesz* (Kollár Johanna), *finomszesz* (Szentpéteri Lili). A *spiritusz* (Molnár Dóra, Kovács Dorina, Berec Boglárka) = *denaturált szesz*.

10Geruchsverbesserung – *szagjavítás/szagtalanítás* = *dezodorálás / légfrissítés/illatosítás*.

11ätherische Öle – *illóolajok*, nem *éterikus* olajok.

12Ausziehen – A gyógynövénytanban hivatalosan *kivonás* (Kollár Johanna, Kovács Dorina, Klonka Áron). Értelemszerűen jó a *kioldás* (Molnár Balázs), *extrakció* (Molnár Dóra, Klonka Áron), *kivonat készítése*. A *kihúgozás* erős, és főzésre gondolunk.

13Duftöl – Mivel az illóolajtól különböző névre van szükség, leginkább az *illatos olaj* jön szóba. A *fürdőolaj* (Klonka Áron) ötletes!

14verwecheln – *összetéveszt*. Az *összekever* félreérthető ebben a szöveggörnyezetben.

15künstlich ≠ künstlerisch – *mesterséges ≠ művészi*.

16... lässt sich nur synthetisch herstellen – *csak mesterségesen állítható elő/lehet előállítani*

17Zutaten – itt: *összetevők*. Ételsejcepcben „*hozzávalók*”.

18Die Gesamttropfenzahl ... liegt bei wenig mehr als 20 Tropfen – *Az együttes cseppszám nem nagyon haladja meg a húszat/ épphogy meghaladja a húszat*. Tehát húsznál kicsivel több, nem pedig kevesebb! „Az összes hozzáadott illóolaj összecsseppszáma mindössze kicsit több lehet, mint 20 csepp!” (Kollár Johanna)

¹⁹**bei Gefallen** – *tetszés szerint újra* (Kovács Dorina, Kis Dávid) / *tetszés esetén, ha az illat megfelelő* (Berec Boglárka)

²⁰**eine Riechprobe vornehmen** – Szó szerint *szagláspróbát végzünk*, de a parfümériában magyarul azt szoktuk mondani, hogy *teszteljük az illatot*. Vagyis szebb az *illatmintát venni* (Berec Boglárka).

²¹**Talcum** – Magyarul is *talkum* néven ismert. *Hintőpor, síkpor*. Nem kell a *zsírkő* nevet erőltetni: kozmetikai szereken, az összetevők közt nem így szokott szerepelni.

²²**fein zerreiben** – *porítsuk el* (Molnár Balázs) a legszebb. Jó a *finomra kell zúzni* (Kollár Johanna)/ *törni* (Dávidházy Dániel). *Elmorzsolni/felőrölni* nem.

²³**Wasserbad** – *vízfürdő*. Kíméletes melegítést tesz lehetővé. Az anyagunk nem tud túlmelegedni vagy a fűtőlap közelében „leégni” (bomlani).

²⁴**dezent** – *diszkrét, finom* (Kovács Dorina)

²⁵**(sie würden) zerstört** – *Tönkremennének*. A *megsemmisülne* itt nem jó, az anyag megmarad.

²⁶**Fettphase** – *zsíros fázis*, nem *zsírfázis*. (Gyakrabban az *Ölphase = olajos fázis* használatos.) Nagyon jó a *zsírban oldódó anyagok* (Szentpéteri Lili) is.

²⁷**Schmelze≠ Lösung** – *olvadék≠ oldat* !

²⁸**um die Führungsschienen zu befreien** – *azért, hogy a vezetősíneket megtisztít(has)suk*

²⁹**bindet Öl** – *megköti az olajat* (= felveszi, magába szívja, hogy ne folyjon)

³⁰**Konsistenzgeber** – *állagjavító/állagszabályzó /állag beállító*. Jó még: *testesítő / testet adó, sűrítő*. Vagyis hogy ne folyjon, de képlékeny maradjon.

Az első forduló eredménye:

NÉV	ISKOLA	Ford. (80)	Magyar nyelvtan (20)	Össz. (100)
Molnár Balázs	Bányai Júlia Gimn., Kecskemét	80	18,5	98,5
Berec Boglárka	Zentai Gimnázium	71,5	17,5	89
Klonka Áron	Zentai Gimnázium	71	17,5	88,5
Molnár Dóra	Eötvös József Gimn., Bp.	69,5	18,5	88
Kovács Dorina	Zentai Gimnázium	69,5	17	86,5
Kollár Johanna	Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimn., Pécs	67,5	16,5	84
Szentpéteri Lili	Városmajori Gimn., Bp.	67,5	16	83,5
Kis Dávid	Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimn., Pécs	59	14	73
Papp Zsófia	Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimn., Pécs	44,5	14,5	59
Dávidházy Dániel	Széchenyi István Gimn., Sopron	36	6,5	42,5
László Dorka	Széchenyi István Gimn., Sopron	29,5	11	40,5

Nagyon örülök, hogy a sokféle anyag beazonosításával senkinek semmilyen problémája sem volt.

A 80 pont feletti eredményt elért versenyzők különösen kiváló munkát végeztek!